

**NIK PRZEŚWIETLA
PANDEMIE**

**JAKUB DYMEK
ELON MUSK I PRYWATYZACJA WOJNY**

**DACHAU
KUŹNIA KADR SS**

**ŻYCIE W PIERWSZYM BLOKU
Z WIELKIEJ PŁYTY**

Gdzie były służby?

AFERA WIZOWA

ISSN: 1509-3115 Indeks: 353299

teatr powszechny

Teatr, który się wtrąca

Co gryzie Gilberta Grape'a

Peter Hedges

Bożek, Buchner, Fornalik, Jarmicki,
Kłak, Kowalczyk, Krajewski, Kruk,
Królak, Lange, Marciniak, Skoczylas,
Tymańska, Żeglicka

premiera: 21 września 2023
pokazy popremierowe:
22, 23 września i 25, 26, 28 listopada

Co gryzie Gilberta Grape'a to przypowieść
na styku dramatu ciała i dramatu rodziny,
próba przyjrzenia się życiu, w którym miłość
zniknęła pod warstwą uwikłania, bólu i traumy.
Czy całkowicie?

Twórcy sięgają po kultową powieść, żeby odkryć
jaką prawdę opowiada potraktowana z troską
i uważnością prosta historia rodzinna. Prawdę,
a nie nasze wyobrazenie o niej.

Spektakl powstaje w ramach projektu
Zmiana – Teatr, realizowanego przez
Biuro Teatralną im. Aleksandra
Zelwerowicza w Warszawie

CHANGE
NOW!

Pracownia
Teatralna

myślortęził

www.powszechny.com

Co jest za tym murem?

Kampania wyborcza staje się coraz bardziej brutalna, więc siłą rzeczy coraz częściej myślimy o wyborach. I o tym, na kogo oddać swój głos. Najwyższa pora, by przyjrzeć się listom i kandydatom. Tych naprawdę dobrych trzeba będzie umieć wyłuskać z grona celebrytów, politycznych lawirantów i rozmaitych znajomków układaczy list. Oczywiście są też na nich ludzie skądinąd poczciwi, ale bez krzty umiejętności uzasadniających trafienie do Sejmu. Przy tylu kandydatach niełatwo się rozeznąć, kto jest wartościowy i dobrze rokuje po wyborze, a kto jest tylko wydmuszką, dobrze opakowaną, lecz pustą.

Sami przed sobą usprawiedliwiamy się, że mamy zbyt wiele własnych problemów, by porządnie zgłębić tajniki list. Idziemy więc na skróty. Wielu wyborców stawia krzyżyk przy jedynkach, kierując się zaufaniem do układaczy list. Nie jest to najlepsza metoda. Bo z wyborów na wybory liderzy partii coraz częściej pierwsze miejsca obsadzają wyłącznie swoimi ludźmi. A ci rzadko kierują się czymś innym niż własnym, egoistycznym interesem. Widać, że w tym roku wielu sensownych kandydatów odrzucono tylko po to, by nie naruszać interesów faworytek i faworytów. Wycinano indywidualności mogące zagrozić tym, którzy z urzędu mają wygrać.

Polityka w tym wydaniu, jakie prezentuje większość partii w Polsce, stała się niezwykle interesowną grą o bardzo przyziemne i egoistyczne sprawy. My też za to odpowiadamy. Ogromną władzę dajemy ludziom, którym nie dalibyśmy kluczy do naszych domów. Widać, jak wielki stał się rozdział między oczekiwaniami wyborców wobec polityków a tym, co reprezentują sobą ci ludzie. Myślę tu zarówno o wiedzy i doświadczeniu w rozwiązywaniu problemów, jak i o niskim morale tych, którzy pchają się do polityki.

Pytany, skąd czerpać wiedzę o kandydatach, nie mam dobrej odpowiedzi. Sam robię to w ten sposób, że czytam i oglądam media od lewej do skrajnie prawej strony. Ale to oferta tylko dla maniaków. Zwykły człowiek opiera się na tych mediach, z którymi się identyfikuje. Albo, jak większość Polaków, na tych, do których ma dostęp. I tu mamy jeszcze jeden wielki podział. Wielki mur, który dzieli Polskę na obszary, gdzie jest szeroki wybór, i te, gdzie królują telewizja i radio zagarnięte przez PiS. Za ten mur nie przedostają się żadne informacje, które szkodzą władzy. Jest oczywiste, że ci ludzie będą bronili swoich pozycji bez skrępowań.

BĄKOWSKI

**PRZEGLĄD także dla
NIEWIDOMYCH
i SŁABOWIDZĄCYCH**

Zachęcamy osoby z takim orzeczeniem niepełnosprawności do zarejestrowania się w internetowym kiosku **Stowarzyszenia „De Facto”** i czytania **bezpłatnie** naszego tygodnika.

Bardzo prosimy o poinformowanie bliskich lub sąsiadów o możliwości czytania **PRZEGLĄDU** w tej formie.

Zgłoszenia
na www.ekiosk.defacto.org.pl

W NUMERZE

KRAJ

- 8 **Afera wizowa**
Kto to zorganizował? Ile na tym zarobiono?
- 13 **Gdy firmę dotkną sankcje**
Przypadek zakładu w Wykrotach
- 16 **Rozmach, który kosztował życie tysięcy Polaków**
Covidowe afery – raport NIK
- 20 **Olsztyński pomnik na wokandzie**
Spór o sens historii
- 21 **Wielka płyta przeżyła lokatorów**
To mieszkania, a nie dziadostwo

WYBORY 2023

- 26 **Polonia chce głosować**
Czy komisje zdążą zliczyć głosy?

GLOBALNY PUNKT WIDZENIA

- 30 **Kto trzyma atomowy guzik?**
Miliarderzy chcą rządzić światem

OPINIE

- 32 **Stephen M. Walt**
Hollywood prowadzi i rujnuje amerykańską politykę zagraniczną

HISTORIA

- 34 **KL Dachau był wzorcem**
Laboratorium zagłady

NAUKA

- 38 **Ekonomia ma alternatywę dla tego, co jest teraz**
– rozmowa z dr. Maciejem Grodzickim

ZAGRANICA

- 42 **Meloni i Schlein**
– pojedynek na garsonki
Korespondencja z Rzymu
- 45 **Jak Dumne Chłopaki skompromitowały Trumpa**
Korespondencja z USA

KULTURA

- 48 **Metropolia potrzebuje ekscentryków**
– rozmowa z Michałem Walczakiem
- 52 **Kino refleksji humanistycznej**
Korespondencja z Wenecji
- 54 **Culturalia**
- 66 **Kasia Mądalska. Rosario di Santa Caterina**

ZWIERZĘTA

- 56 **Drapieżne ślimaki**
Flegmatyczne bezkręgowce w natarciu

SPORT

- 60 **Reprezentacja, czyli kompromitacja**
Czy zawinił tylko trener?

FELIETONY I KOMENTARZE

- 3 **Jerzy Domański**
Co jest za tym murem?
- 29 **Jan Widacki**
Jeszcze o patologii polskiej nauki
- 37 **Roman Kurkiewicz**
Całe to tajne głosowanie
- 41 **Tomasz Jastrun**
Ciemna granica
- 55 **Wojciech Kuczok**
Wiek ciemności
- 59 **Agnieszka Wolny-Hamkało**
Próg wejścia

48

KULTURA

METROPOLIA POTRZEBUJE EKSCENTRYKÓW

– rozmowa z Michałem Walczakiem

56

ZWIERZĘTA

DRAPIEŻNE ŚLIMAKI

Flegmatyczne bezkręgowce w natarciu

60

SPORT

REPREZENTACJA, CZYLI KOMPROMITACJA

Czy zawinił tylko trener?

Projekt okładki: Ed Mund

FOT. ANDRZEJ IWANČUK/REPORTER

f Laboratorium okrucieństwa i wielkoduszności

Najdziwniejszy jest fakt, że kilka milionów Ukraińców, którzy przewędrowali przez Polskę, a wśród nich nierzadko znajdowały się bardziej egzotyczne nacje, nie przeszkadza tym, którzy napędzają nagonkę na uchodźców chcących wejść do Polski od strony Białorusi. Ba! Nawet rosyjscy agenci, udający Ukraińców i przekraczający granicę polsko-ukraińską jak i kiedy chcą, im nie przeszkadzają. No ale to przecież nie ci „łli” muzulmanie czy inne „Afrykany”.

Michał Czarnowski

Szkoda, że nikt nie tworzy filmów mówiących o tym, tzn. jakie państwo, walnie przyczynia się do tych migracji, realizując w ten sposób swoją imperialną politykę zagraniczną...

Stelios Lotsios

f Zbrodnia junty Pinocheta

Liczba ofiar tego despoty mało kogo w Polsce przeraża. Według optyki polskiej prawicy należą mu się kwiaty, a Jaruzelskiemu nie dosyć, że skkanie po nim do śmierci, to jeszcze skkanie po grobie. Jesteśmy prowincją umysłową i etyczną zachodniego świata. Na dodatek, co nie powinno dziwić przy takim stanie umysłów, jesteśmy z tego bardzo zadowoleni.

Michał Błaszczak

f Demokracja, jaki śmieszny żart

Z felietonu Romana Kurkiewicza wypytała bardzo dobre pytanie: czy polska deklaracyjna demokracja jest metodą demokratycznie sprawowanych rządów? W obecnym systemie wyborczym wraz z wrzuceniem karty wyborczej do urny ja, durny, oddaję władzę starannie wyselekcjonowanej w posłusznosci i nijakości grupie „kandydatów”. I mam się nie przejmować władzą, bo i tak na ONYCH nie mam wpływu.

Józef Brzozowski

✉ Spory o Ukrainę. Jakie są cele USA?

To, że Amerykanie mają swoje interesy, które realizują rękoma Ukraińców, nie dziwi nikogo myślącego racjonalnie mimo silnej propagandy. Nasuwa się natomiast inny problem: skąd tak skuteczna kryptocenzura w „wolnym świecie” z „wolnymi mediami”? Kto nią zarządza? To istotne, bo przy takiej skuteczności socjotechniki za chwilę z pieśnią na ustach, pod pięknymi sztandarami, w defiladowym szyku pomaszujemy na III wojnę światową, naprawdę „kończąc historię” – ludzkości.

Observer

ZDJĘCIE TYGODNIA

Krzysztof Żuczkowski

Ulicami Warszawy w „Marszu gniewu” zorganizowanym przez związki zawodowe budżetówki przeszło kilka tysięcy pracowników służb mundurowych, wymiaru sprawiedliwości, urzędów ministerialnych i samorządowych. Domagali się natychmiastowych podwyżek i ustalenia reguł ich wprowadzania.

Czarny tydzień złotego.

12 września za euro trzeba było zapłacić 4,69 zł, 4,37 za dolara i 4,92 za franka. Taki jest efekt obniżenia przez Radę Polityki Pieniężnej głównej stopy procentowej o 0,75 pkt proc.

Ukraina utrzymuje wprowadzony jednostronnie w 2017 r. **zakaz poszukiwań, ekshumacji i pochówków Polaków** zamordowanych przez UPA na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej 80 lat temu.

Prokuratorzy w Rzeszowie i Zamościu potwierdzają, że ukraińskie zboże techniczne zamiast do spalania w piecach trafiło do młynów i piekarni. Zarzuty stawiane są kolejnym osobom.

Film Agnieszki Holland „Zielona granica” zdobył Nagrodę Specjalną Jury na festiwalu w Wenecji. Złotym Lwem nagrodzono „Biedne istoty” greckiego reżysera Yorgosa Lanthimos.

Centralna Komisja Egzaminacyjna poinformowała, że po trzech turach egzaminów maturalnych (sesja główna w maju, dodatkowa w czerwcu i poprawkowa we wrześniu) **świadectwo maturalne uzyskało 89,3%** absolwentów szkół ponadpodstawowych.

Na prawników w pierwszej połowie roku Donald Trump wydał już 40,2 mln dol.

W 2022 r. na 155 974 porody (bez cesarskich cięć) tylko 22 457 kobiet otrzymało znieczulenie, choć NFZ je refunduje.

Polski eksport towarów w 2022 r. był wart **346,2 mld euro**. Największymi odbiorcami byli **Niemcy (96,4 mld euro)**, Czechy (22,9 mld), Francja (19,9 mld), Wielka Brytania (16,8 mld), Holandia (16 mld), Włochy (15,8 mld) i USA (10,3 mld).

W wyniku upadłości Spółdzielni Mleczarskiej Bielmlek w Bielsku Podlaskim instytucje państwowe straciły ok. 200 mln zł, które zainwestowały w tę spółdzielnię (raport NIK). Bielmlekiem kierował Tadeusz Romańczuk, były senator PiS i były wiceminister rolnictwa. Ofiarami bankructwa spółdzielni są rolnicy producenci mleka. Syndyk ściągnął już z 288 rolników ponad 3 mln zł. W kolejne są następni.

1940 km torów zmodernizowano w 2019 r., ale od tego czasu jest coraz gorzej. W 2022 r. zmodernizowano tylko 790 km. A na ten rok plany są niewiele większe.

4,4 mld, czyli **54% ludzkości, mieszka w miastach**.

Z sieci społecznościowych korzysta na świecie **4,5 mld ludzi**. Najwięcej użytkowników mają Facebook (2,5 mld) i YouTube (2 mld).

Polskie dzieci tyją najszybciej w Europie. Pod względem liczby dzieci z nadwagą jesteśmy na piątym miejscu na świecie.

Według danych GUS w Polsce jest 1,448 mln ciągników rolniczych. Najwięcej w woj. mazowieckim – 230,5 tys.

PRZEBŁYSKI

A „Forum” żal

Żegnamy „Forum”, unikatowe pismo opinii, przybliżające czytelnikom to, co było najważniejsze w mediach z całego świata. Gdy powstało w 1965 r., było sensacją. Jako pierwsze źródło wiedzy o tym, co pisze prasa zachodnia. Od 2001 r. wydawcą „Forum” była „Polityka”. Jako ilustrowany tygodnik (dwutygodnik) trzymało wysoki poziom i cieszyło się uznaniem tysięcy czytelników. Niestety, w czasach rządów PiS tylko prasa związana z tym obozem może przetrwać mimo inflacji i wysokich cen papieru. Ma wsparcie władzy i życzliwość rynku reklamowego. „Forum” na to, mimo oczywistych walorów, liczyć nie mogło. Pismo redagowane przez Jacka Mojkowskiego, a przez ostatnie osiem lat przez Pawła Moskalewicza, przeszło do historii.

Niestety, w tym samym czasie zmarła Hanna Hartwig, związana z „Forum” od zawsze. Współpracowała także z naszym tygodnikiem. Pamiętamy.

Strach oglądać

Jaka telewizja, taka wizytówka. Najpierw cytaty z korespondencji Michała Adamczyka z byłą partnerką: „Ciesz się suko dniem dzisiaj. Gdybyś wiedziała co cię czeka jutro, wolałabyś się nie obudzić”. Tekst tego SMS-a przytoczył Mateusz Baczyński z Onet.pl.

Autor tego obrzydlistwa, czyli Michał Adamczyk, to jeden z najczęściej występujących w TVP propagandystów PiS. Ba, nawet ich szef. Kieruje przecież Telewizyjną Agencją Informacyjną. Wydarzenia z 2000 r. nie skończyły się na słowach. Kobieta została pobita. Zeznała: „Rzucił mnie na łóżko, usiadł mi na klatce i zaczął na mnie pluć. Kosmyki moich włosów kolejno wyrwał”. Sąd uznał, że „sprawstwo i wina oskarżonego Adamczyka nie budzą wątpliwości i zostały potwierdzone zebranymi dowodami”. Adamczyk został zobowiązany do wpłacenia 1,5 tys. zł na Fundację Daj Szansę.

Nie jest to jedyna kobieta, która go oskarża.

Wędrujący drapieżca

Na wniosek redakcji katolickiego pisma „Więź” prokuratura zajęła się sprawą jezuitę Macieja S., twórcy Katolickiego Ruchu Młodzieżowego Magis. Zaczął od Kłodzka, ale niespodziewanie przeniesiono go do Jastrzębiej Góry, a potem do Czechowic-Dziedzic. Tworzył tam kolejne ogniska Magisu. Molestował. I gwałcił. 16-letnią Wiktorię z Kłodzka, maturzystkę Ninę i jej koleżankę Magdalenę. Zakon przeniósł go do Zakopanego, na „Górkę”. A później do domu zakonnego w Przegorzalach. Prowincjał jezuitów Jakub Kołacz zgłosił sprawę do Watykanu. W wyniku tego generał jezuitów w 2021 r. zakazał Maciejowi S. pracy z młodzieżą na dwa lata. Właśnie mija ta „dotkliwa” kara. Strzeżcie się, kobiety.

W bikini do Sejmu

Wśród tysięcy chętnych na immunitety poselskie nielatwo się wyróżnić. Ale kandydatka z listy Konfederacji nie miała z tym problemu. Bezpruderyjna zwolenniczka Margaret Thatcher pokazała światu, że niewiele ma do ukrycia przed wyborcami. Samuela Torkowska nie czekała z tą otwartością na wybory. Widzowie programu „Top Model” w TVN pamiętają jej kuse niby-kreacje. Na większą karierę to jednak nie wystarczyło. Związek z aktorem Antonim Królikowskim też nie przetrwał próby czasu.

Na życie z polityki pani Samuela za bardzo także nie powinna liczyć. Choć odwołuje się do wartości chrześcijańskich i tradycyjnego modelu rodziny, to chyba wyborcy inaczej je pojmują.

PYTANIE TYGODNIA

Czy niezdecydowani wyborcy ukrywają swoje poglądy?

PROF. MICHAŁ WENZEL,
socjolog, Uniwersytet SWPS

Ten problem dotyczy partii, które nie są akceptowane przez szeroko rozumiany mainstream. Kiedyś to zjawisko dotyczyło SLD, potem Samoobrony. Dotyczyło to też prezydenta Dudy – podczas pierwszej tury wyborów w 2015 r. pytani nie deklarowali dla niego poparcia, ponieważ postrzegali Bronisława Komorowskiego jako kandydata, na którego warto głosować zdaniem elit. Dlatego jeśli ktoś z kandydatów czy któraś partia postrzegani są jako nieakceptowani przez elity, część wyborców może się wahać. Wszystko zmienia się jednak z wyborów na wybory. Dziś partią z potencjałem ukrywanych głosów jest przede wszystkim Konfederacja. Ale to zjawisko ujawni się, dopiero kiedy skonfrontujemy sondáže z wynikami wyborów. Jeżeli Konfederacja uzyska poparcie znacząco powyżej 10%, będzie to oznaczało, że mieliśmy do czynienia właśnie z opisywanym zjawiskiem.

PROF. ROBERT ALBERSKI,
politolog, dziekan wydziału Nauk Społecznych UW

Niezdecydowani wyborcy nie są jednolitą kategorią. Wydaje się, że można zaobserwować co najmniej dwa rodzaje postaw takiego wyborcy. Z jednej strony, mamy osoby rzeczywiście niezdecydowane, które nie śledzą życia politycznego na bieżąco i trudno im się zadeklarować mimo chęci wzięcia udziału w wyborach. Z drugiej – jest grupa, która nie chce, z różnych powodów,

ujawniać swoich preferencji partyjnych. Część osób nie wierzy, że badania są anonimowe, i obawia się negatywnych konsekwencji ujawnienia swoich rzeczywistych preferencji. Czasami niektórych ugrupowań politycznych czy kandydatów nie wypada popierać w danym otoczeniu. To może być praca, znajomi albo nawet rodzina. Wtedy wyborcy mówią o swoich preferencjach, tak jak im się wydaje, że oczekuje tego od nich otoczenie, albo uciekają w tę bezpieczną formułę: „Zastanawiam się”.

PROF. JACEK WÓDZ,
socjolog, Akademia WSB w Dąbrowie Górniczej

Niewiele osób ma powody, aby ukrywać swoje poglądy. Wbrew naszym wyobrażeniom przeciętny Polak na co dzień po prostu nie interesuje się polityką. Dlatego trzeba raczej założyć, że wyborcy niezdecydowani po prostu nie wiedzą, na kogo będą głosować. Obecna kampania wyborcza jest bardzo nierzetelna i w dokonaniu tego wyboru nie pomaga. Politycy oskarżają się nawzajem o różne rzeczy. Większość osób nie rozumie, o co w tym chodzi. Dodatkowo mamy zamieszanie związane z referendum, w którym znalazły się pytania niemające nic wspólnego z merytorycznością, a więc z punktu widzenia konstytucyjności nie mają racji bytu. Sądzę, że tajemnicą najbliższych wyborów będzie to, do jakiego stopnia proboszczowie będą potrafili zmobilizować wyborców, którzy są na trwałe związani z Kościołem.

Rozmawiał Kornel Wawrzyniak